

En liten överblick av farfars och farmors tid.

Jag skulle här vilja skildra några seder, eller en liten beskrivning av forna tiders liv och läverne. Eftersom nu julen är inne, tycker jag det vara lämpligt att börja härmed. Julen å sig själv är ju ändå vår största högtid nu som då. Dock är det ganska stor skillnad på förberedelserna. Så t. ex. berättar farfar. Man slaktade 3-5 svin och ända till 12 får till jul, vilket skulle räcka hela året. Med baket var det likadant en 3-4 bakningar innan jul var det minsta möjliga, ty det skulle stå sej till Påska. Dessutom en 8 tiggbröd, som delades ut. Bryggningen skulle man ju inte heller glömma. Så kom rengörningen, här skulle grusas och enas, så det var rent förfärligt. På julaftonen var stämningen hög. Lutfisken och gröten skulle till även då. Var och en hade sin särskilda tallrik samt kniv och gaffel och sked. Mycket mat skulle man också häadå, den som inte kunde äta opp fick sätta tallriken på en hylla som var plaserad en bit upp på väggen, och göra slut juldagsmorgon. Dessutom fick var dräng på julaftonen var sitt fåralår och ett bröd. Detta fick dom ha med sej ner i kammaren.

Ifäll där då kom någon bekant så kunde där ju bli kalas. Det första man skulle på juldagsmorgonen var att ta en besk, inte hjälpte det om någon inte ville ha, alla skulle helt enkelt göra det, sen fick man gå i stallet och sköta om kreaturen. Efter detta var det tid att ge sig i väg till ottan. Över sten och stock på vägar som voro både krokiga och ojämna, ibland genom meterhöga snödrivor. I alla fönster till de gårdar man körde förbi stodo tända ljus, på somliga ställen innanför vackert målade pappskivor utskurna till God Jul. På juldagen och nyårsdagen skulle man alltid offra, man gick rundt altaret och nedlade en eller flera penningar, sedan bad man. I och med annandagen började festerna i julen. Varje helgkväll samlades man och dansade på logen. Där spelades och tjoades långt in på natten. Mat och brännvin fick man så det förslog. Billiga voro också de här gillena. Det togs upp spelmanspengar, vilka uppgingo till 2 kr. och roligt hade man. Ibland var det bitande kallt också. Farfar berättar att det en gång var så kallt att loggolvet var fruset så att det sprack då dansen började. Icke sällan var det att en balja med filter måste tagas ut som spelmannen fick ha benen i. I större församlingar delade man in sig i lag, så att t. ex. i Veberöd funnos två olika gilleslag östra och vestra. Så höll man på och dansade varje helgkväll hela julen. Det gick i tur och ordning från den ena gården till den andra tills Knut kom och körde julen ut.

Skinn
Tomas h

4030

Oppr. Arvid Stenström
Tomas Hållstedt

in Vård
Oppr. 1933

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

—*—

3

Vid andra högtider såsom Påsk och Pingst kunde man också få vara med på hejdundrande gille. Det är farfar och farmor som här berättar; "Vi hade ett rikligt påskagiåle en gång ungefär mellan 1860-70 talet och hölls i Yeberöds socken. Påsk-afton samlades traktens ynglingar eller drängar som de då kallades, fint klädda, ridande på blanka och utstyrda hästar. En lek började. På en hög stång hade ett slags ringar hängts upp Dessa skulle tagas ner med en krogkäpp, under det man red i ring runt omkring stången. Den som fick flest ringar vann ett utfäst pris, ibland bestående av 10 kr. i silver. Leken kallades att "taga ringar." Därefter red deltagarna omkring och bjöd till gilles de äldre samt kvinnfolken. Själva det stora gillet var Påskdagen. Då äts middagen kl. 2 varefter dansen börjadē längre fram på kvällen fick man frukt och gotter samt tårtor och spetkakor vilka man hade haft med sig. Inte före kl. 4 var det slut. Annandagen gjorde man slut på gillet även då varade det till dar. Dan efter var man nog lite skör, men det blev att åka sten till en viss skräddares hus ändå.

1:a maj körde man omkring och sjöng "maj". Kl. 10 på förmiddagen körde man ästad. Själva sångarna redo förstās före in i gårdarna. Man började alltid så här: "Nu träda vi in uti er går och fråga om vi sjunga får o.s.v." Var det då så att gårdens folk kom ut och förbjöd sången var det att draga vidare till nästa. Efter sångarna kommo de gamla ~~KÄKKÖRNÄXSAMLADE~~

04/20
Tomas Hållstedt

Skåne Nya av Lunds Universitet år 1933
Tornaholm
Vemmenhög

4030

spolavagnarna försedda med träskaklar och träsäte, rullande, i dessa kärrorna samlades upp de gåvor och skänker man kunde få i gårdarna. Man körde i tre härader, Torna-Vemmenhögs och Bara härad. Då kvällen kom stannade man och dansade på någon gård, där kalasades också på dagens läckerheter.

Med pingsten började sommarens danstillställningar. På pingstaftonen red man omkring och sjöng samt bjöd folket i gilleslaget till middag pingsdagen, denna bestod av äggakaka risengrynvälling. Sådanhöll man på var lördag och söndag till ljusan dar och fortsatte till midsommar. Var söndag var det middag. Man var på ett ställe vart år, så att man skiftade om att ställa till gillena. Allt gick fritt och otvunget till, inga vidare omkostnader, möjligtvis en tolvskilling till spelmannen, vilken betalades av männen.

Då sädesfälten började gulna och det var tid att meja säden, tågade alla man ur huse, gammal och ung, skraddare och skomakare ut med liar och räfsor, alla skulle hjälpa till med skörden. Det ansågs som en heder att kunna rädda årets gröda. Kl. 4 på morgonen började arbetet. Först åt man frukosten innan man gick hemifrån. Vid 9-tiden var det lillemiddag, sen gick mejandet vidare till kl. 12 då middagen äts. Klockan $\frac{1}{2}$ 5 var det medafton. På kvällen tog man hem så att kvällsmaten äts vid 8-tiden hemma. Men man var ibland då så trött att man knappast kunde äta, ty att hugga med lie var något som det

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

4

4030

behövdes krafter till. En kanna brännvin hörde alltid också till dagsförplägnängen. Under vilotimmarna berättades historier, skålades och sjöngs. Så ett tu tre hörde man att någon slog på lien, det var husbonden då visste alla att det var att sätta igång igen utav alla krafter. Mejandet var det värsta, sen att sätta upp och kora in säden gick lättare. Vinterarbetet för gårdens män var trösket på logen. Det var ett ansträngande och svårt arbete att tröska med plejel. Sedan man druckit kaffe och fått ottemad började trösket vid 3 och 4 tiden, en lyckta med talgljus utgjorde belysningen. Så fortgick trösket dag efter dag hela vintern lång tills man äntligen fick slut fram på sian d.v.s. våren. På samma sätt som man ^{my} delades i gilleslag så delade man också in sig då det gällde vissa göromål som man behövde särskild hjälp till. Här i dessa trakterna odlades ganska mycket lin. I oktober var detta färdigt att bryda. I Veberöd funnos då två brydestuor, östra och vestra, dessa utgjordes av jordhodder, med halmtak. I dessa hade man inrett en eldstod, som kallades "tjullna" över vilken man torkade linet. Den dag man bröd lin började man kl. 2 på morgonen och hade slut till middag, och kallades för "brydegiäle." Det var många olika slags procedurer linet skulle genomgå innan det blev garn. Först skulle linet sönderdelas då användes en linnebråg, denna bestod av "fod och hägla", samt ett sjätte-trä. Att riktigt redogöra för linbrytningen kan jag inte ty då

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

5

skulle man nog ha varit med om eller sett på, det lär vara ganska invecklat. Hur som helst belv det flera sorter. Det finaste och bästa var höret, som gjordes till lookar och spansns direkt till garn. Därefter kom blår detta måste kardas först innan det kunde spinnas, sedan blekas och kokas. Garnet som man fick av höret användes till att väva lärftsakan och finare dukar. Av blårgarnet vävdes vanliga linneräckor .Det sämsta var sjättetallet, garnet av detta fick bli till grövre tyger passande till byxor åt karlarna, dessa vävdes randiga och nyttjades hela sommaren. Behandlingen av linet var ett mycket styvt arbete. Sedan under vintern var det kvinnornas göra att spinna. Dagen i ända hörde man spinnrockens surrande läte. Ett stycke om dagen skule var och en spinna ännars var det att hålla på till 7 och 9 om kvällarna. Allt det spunna skulle sedan vävas. Sina kläder och allt var man behövde i klädväg vävde man själv. Numera kan man få se i många hem, gamla sjättetra, som äro upphängda på väggarna vackert målade med något äratat utsatt. De utgöra ett vackert minne från linodlingen.

Träskodansen.

Man ställde träskor på golvet i en ring lite från varandra så att man kunde hoppa emellan dem, så sjöng man: "Den som kan dansa träskodansen den e tämmeligen rask." Denna dansades då man hade gille och samlades.

4030

Jag vill också som hastigast ta en överblick av forna tiders begravningar, eller gravöl som det då kallades. Man skulle ha "förning" med sej. Den bestod av en kalvasida eller en stekt gris, 2 bröd, smör, gröt samt kakor till steken. Gravölet varade bortåt 3-4 dar. Då man kom hem från kyrkan fick man förstas middag bestående av det man hade med sig samt fisk. Andra dagen kom man på morgonen, åt plockefisk, kött, bröd och smör till frukost. Till middag fick man saltlänga. Slutligen åt man kvällsmat, så var det slut den dagen. Likadant gick det den tredje och fjärde dagen. Och så var det slut med den hippan.

Förr var folket mycket mera tränade att gå mot som nu. Att gå ett par mil med en korg smör på vardera arm var ingenting då för en rask kvinna i 40-årsåldern. Då man skulle till marknads i Löberöd gav man sig i väg mitt på natten dagen innan marknaden skulle vara. Ifrån Dalbytrakten där min morfar och mormor bodde är ungefär till Löberöd en $2\frac{1}{2}$ mil däremellan leddes med många kor och hästar, En gammal gumma ifrån Veberöd talar om att hon brukade gå däriifrån till Tvedöra, vår gamla exersisplats, med mjölk, som hon sålde där, ett par gånger i veckan. Det var en promenad på ett par mil.

Enligt det för jag som...

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

7

4030

Till sist får jag väl tala om ett bröllop, det ståtligaste farfar varit med om, och som varade i 5 dar, det var farfars bror som gifte sig. På lördagen blevo de vigda. Med brudparet i spetsen två ridande på vardera sida och alla gästerna följande efter körde man till kyrkan. Då vigseln var över var det hemåt till mat och dryck, spel och dans. På söndagen skulle paret till kyrkan, och visas med några stycken i följe. Spelmännen voro 4 stycken fiolister. Det var storartat för i vanliga fall var det endast 2 som spelade. Detta bröllopet varade som sagt i 5 dagar.

Och så har jag berättat vad jag vet och kommer ihåg om farfars tidevarv.

Torna Hällestad den 29/12 1933.

Astrid Knutsson.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

8